

VEN. GUIBERTUS

ABBAS SANCTÆ MARIÆ DE NOVIGENTO.

GUIBERTI OPERA

Prodeunt nunc primum in lucem una cum appendice ad librum tertium De Vita ipsius, nimirum Hermanni monachi libri tres, De miraculis S. Mariæ, sive De reparatione Laudunensis ecclesiæ; De Gestis Bartholomæi episcopi; ac De origine et incremento Præmonstratensis ordinis. Item Notæ et observationes vetustis monumentis refertæ ad quosdam V. Guiberti libros. — His accedunt additamenta in quibus Vitæ S. Geremari, B. Simonis comitis Crespeiensis, et S. Salabergæ abbatissæ; nec non Hugonis Rothomagensis archiepiscopi libri tres Dogmatum Christianæ fidei contra hæreticos sui temporis; et Roberti de Monte Accessiones atque Appendix germana ad Sigibertum.

Omnia studio et opera domni Lucæ d'Achery, monachi Benedictini congregationis S. Mauri.

(Lutetiæ Parisiorum, sumptibus Joannis Billainé, via Jacobæa, sub signo S. Augustini, MDCLI.)

PROLEGOMENA.

AMPLISSIMO

DD. MATTHÆO MOLÉ

SENATUS PARISIENSIS PRINCIPI.

Quo tandem animo, protopræses amplissime, Guibertus hic noster orbem denuo lustrare gestiat, non satis mihi compertum minime diffitebor. Jam per multa temporum curricula in bibliothecæ tranquilla statione positus dormierat inter mortuos liber Guibertus; quis suscitavit eum? Certe quidem non odit lucem qui summo labore et cura permaxima tot pestiferas ævi sui errorum hæreseonque tenebras e mentibus hominum et coram et scriptis propulsare, atque divini verbi ac theologicæ veritatis præconibus facem præferre non destitit: ut coævis verbo, sic et posteris nunc scripto, novo quasi exortu affulgeat sapientissimus abbas; memor sapientissimi regis effati, imo Sapientiæ increatæ: *Sapientia abscondita, et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque* (1)? Atamen meminit *doctus iste Scriba, qui profert de thesauro suo nova et vetera* (2), quod veritas odium pariat, quod et omni sæculo non desint *qui maledicunt diei* (3), quique fugientes lucem, privata ne arguantur opera, aliorum insultant operibus. Quo pacto itaque tam diuturnæ quieti valedicere non timet? Quare nedum lucentem, sed arguentem audet hisce temporibus aperire veritatem? Quantum capio, protopræses illustrissime, idem quo usus est dum in vivis ageret, nunc etiam adhibere consilium ducit opportunum. Dum etenim operi cuiquam extremam manum imposuisset, velletque uris facere publici, nihil habuit antiquius quam ut procerum animos sibi devinciret, patronosque omni fide majores suæ compararet doctrinæ, quæ (licet SS. Patrum scriptis omnino consentiens, quod altis hærentes radicibus errores, mores perversos ac nefarios usus impeteret) passa esset periculum, ni prodeuntem sublimior tutata fuisset auctoritas. Quid ergo mirum si nostra hac ipsa tempestate nonnisi cujusdam vindicis acerrimi sapientissimique fretus auspiciis in publicum prodire detrectat? Verum enimvero quem

(1) *Eccli.* xli, 17.

(2) *Matth.* xiii.

(3) *Job* iii, 8.

amabo strenuiorem te sapientioreque desideret solertissimus abbas? Neque porro in hac gravissimorum temporum procella, ubi anxiferas Amplitudinis Tuæ curas advertit, quibus non modo reciprocati juris controversias clientumque res geris, sed universi quoque regni prospicis saluti, suspensus hæret tuis sistere se liminibus; neque lasso negotium facessere veretur; si quidem quo pollet ingenii lumine te novit omni et animi et virium contentione superiorem evasisse: scivit tantorum negotiorum mole recreari, nunquam vero deprimi invictissimum MOLE.

Nactus igitur heroem clarissimum, virum Themidis in throno residentem, atque adeo præsidem; cum ingenii sui fetu multiplici liberius redit ad vitam tua tutela sibi superstes Guibertus; et sibi suisque operibus, te supremo Iudice lucem reddita magnopere gratulatur. Qua in re profecto baud est *Guibertus* vulgari prudentia præditus, qui sub hujus æquissimi præsidis infulis solummodo se tutum existimat, in cujus patrociniò, si viveret, versaretur; imo singulari sapientia illustratus, qui ob quorundam livorem de causa

stant belli causæ [4]

nonnihil deprecaturus apud Molæum causam collocat ne cadat. Quis enim iudici supremo, eidemque justissimo audeat refragari? Si *Guibertum* nullius reum arbitreris, insons erit; si tuæ acceptus fuerit æquitati, æmula virtutis invidia vel proderit vel nocebit nihil, quippe id ratum suisque absolutum numeris facile cuique videbitur, ubi acerrimi præses iudicii suo dignum assensu et nomine comprobavit. Felix utique quod talem patronum compererit, qui totus regis publicisque rebus addictus maximam autumat felicitatem, si totum se in tuendis eruditus viris, et maxime arctiorem vitam profitentibus, libentissime offerat, impendat. Sic mortuum laudibus effero antistitem, qui se suaque avel offerre bene beateque viventi, omniumque jura videnti, legum antistiti.

Vides igitur, princeps senatus oculatissime, cur in tuum, quin et justitiæ sinum, se recipiat abbas Novigentinus. Vides cur se tibi unice sistat, cur in purpura tua decus ambiat, cur auctoritatem in tua sapientia quaerat, cur tuum nomen in operum suorum fronte deposcat. *Rursus cum suo cultu orbi universo reviviscere conatur, et rescindere sepulturam suam, tenebras (5)*. Quidni se ad solem orbis Gallici illico convertat? Solem dixerò, qui tot augustæ senatorum coronæ sidera oculat (6); quem tot etiam purpurati Patres demirantur:

Solemque suum, sua sidera norunt (7);

sicque te judicante, te jubente, oritur ut Lucifer nunquam passurus eclipsim, nedum occasum.

Sin vero (quamvis plene suis in scriptis causam peroraverit suam) sciolorum censuram pertimescat, in quibus plurimum malitiæ, sapientiæ parum (8); ecquid mirum si te appellet scientiarum omnium officinam, intellectus humani finem, perfectionem et terminum (9), et quod res postulat, iudicem reos severissime punientem?

Hæc ad votivum munus Guiberto plus satis esse videbantur, protopræses amplissime, licet illum causæ permultæ moverint æque graves. Movit imprimis tua in Deum religio singularis, mira justitia, cœlestis temperantia. Religio, qua Deo obstrictus, religatus, ipsum intima mente veneraris, sequeris; et qua, utpote primus supremæ curiæ præses, ipsi cultum tanquam primo rerum omnium principio, excelso animo haudquaquam desinis exhibere. Justitia, qua summum jus in teipsum exercens, summo Iudici te tuaque omnia refers. Temperantia, qua summo rerum Domino, dominium, quo sub rege polles, demittis, parum est, submittis.

Quamobrem non mihi, non Guiberto, sed virtutibus tuis debes quod abbas se tibi devoveat, qui te Deo totum devovisti; debes quod supplex Novigentinus ad justitiæ tuæ oracula recurrat, qui justis Iudicis auctoritati omnia debere, vicesque gerere profiteris; debes quod mortuus iterum per te reviviscat; qui animum tuum vitæ et necis auctori Deo jam pridem consecrasti.

Movit tua in regem et patriam pietas eximia, quam *religionem secundæ majestatis* appellavit Tertullianus (10): ut verum sit quod nihil hacce tua pietate præcellentius dici aut excogitari queat; ipsa est enim qua rerum labantem statum inter tot necis discrimina erexisti, succolasti, roborasti; ipsa est qua inflexibili humero tantam rerum sustinens molem, immotum Galliæ regnum reddidisti, utpote constantissime suffultum hujus tuæ pietatis partu triplici, fide nimirum, constantia prudentiaque velut solidissimis columnis. Inde fit ut non tuam duntaxat, sed immortalis memoriæ Ludovici Justi prudentiam demiretur: hanc, te cum summum senatus principem elegerit; illam, cum cuncta solerter egeris. Te rex in dicundo

(4) *Æneid.* vii.

(5) Tertul. De resurrect. carn., c. 12.

(6) Trebel. in Claud.; Plin. lib. xxxiv

(7) *Æneid.* vi.

(8) S. Bernardus.

(9) Averroes, De Arist. iii de anima.

(10) Apologet., c. 35.

jure quantus es effecit; tu in regem natumque ejus optimum Ludovicum feliciter regnantem, exsulato feroci discrimine, potestatem refudisti. Sicque per te qui nequaquam esse desierat, quodammodo tutius rex fuit, quando, metropoli Franciæ suo conciliata principi, a quo minime exciderat, throno melius asseri visus est.

At aliunde si Guibertum foveas, si fugeat in ortu suo, te juente, quia noster est, non magis qua sis in abbatem istum benevolentia, quam incredibilem erga me universosque congregationis S. Mauri Benedictinos humanitatem declarabis. Et vero quam liquido jam dudum declaraveris, non est quem fugiat. Accepimus, præses humanissime, quæ fuerint familiæ nostræ per Galliam initia, inspicimus quæ sint incrementa, suspicimus utrumque beneficium congregationi nostræ ab Amplitudine Tua studiis assiduis impensum: utrumque ex tua benignitate velut ex fonte uberrimo scaturire, perennare, nobis gratulantur benevoli nec invidi negant. Tu namque cum procuratoris regii munere fungereris, cura nascentem excepisti; inde ubi ad summum justitiæ tribunal tua te virtus extulit, ne tum quidem curatoris pro ea partes exuisti; ast majori auctoritate suffulciens, adolescentem juvisti præsidio, obfirmasti opera, jure protexisti.

Insuper placere sibi mirifice venerandam veterum scriptorum doctrinam pro sua erga omnes urbanitate mihi significavit Amplitudo Tua; dum enim epistolam S. Barnabæ a Menardo nostro elucidatam, tuo dictam nomini, obtulissem, scrutandis bibliothecis, antiquioris ævi doctoribus e pulvere excitandis, ac suo restituendis nitore, tua præluxit, quæ mihi summa est, auctoritas. Proinde placebit et opella, quam in edendis observationibus quantulamcunque collocavi; non quod Guiberto lucem afferre queam, verum quod nimium splendorem, qui debiles forsitan oculos perstringeret, moderari utcunque nitor. Placebit, inquam, utpote in tuo Benedictino congregationis S. Mauri solo sata nataque, ad te pleno ac solido jure refunditur; nimirum fundi dominum sequuntur fructus. Placebit tandem non quia edidi, sed quia judicasti, imperasti. *Tibi enim dedit Deus summum rerum judicium, mihi obsequii gloria relicta est* (11). Relicta est et cuncta congregationis nostræ alumnis, quod omnium votis defert ac profitetur

Amplitudinis Tuæ deditissimus

F. LUCAS D'ACHERY.

(11) Tacit. lib. vi, post initium.

LECTORI.

Cum multa quæ hic præfari oporteret, in observationibus attexui, non est quod prolixo te proloquio, Lector erudite, distineam. Hæc pauca te duntaxat præmonebo. Sæpe et multum apud me dubius et anceps fui, num studium et operam in edendis Venerabilis Guiberti de Novigento Operibus collocarem, necne, erant enim et præ manibus vetustiora; adfuere interim viri doctrina, sapientia et pietate clarissimi, quibuscum de antiquis auctoribus tenebris hæctenus obvolutis confabulando, incidissem in præfatum abbatem, magni Anselmi discipulum; deque illius recondita litteratura, doctrina, verborum venustate et eloquentia, nec semel sermones ultro citroque habuissemus, me sæpiuscule compellarunt et aliqui sunt obtestati, quatenus Benedictini Operum prelo committendorum, provinciam ego Benedictinus susciperem. Quorum suasionibus impulsus ad opus actutum me libenter accinxi, pervolvi schedulas diligentissime, curiosos antiquitatum exploratores conveni, omnes bibliothecarum (ad quas patuit aditus) forulos pluteosque partim ipse perlustravi, partim perlustrandos curavi; et quidquid menti, quod rem hanc illustrare posset, occurrit, conquisi

Ac primo quidem libellum, *Quomodo sermo fieri debeat*:

A Commentarios, seu *Moralium Genesios lib. X*, supeditavit Bibliotheca Regia.

Tropologiarum in Osée, Amos et Lamentationes Jeremiæ, apographum perantiquum (monasterii quondam Valcellensis cong. Cisterciensis in diocesi Cameracensi) a decennio germanus meus Eustachius d'Achery.

Tractatum de Incarnatione contra Judæos;

Lib. de laude B. Mariæ;

Opusculum de virginitate, e codice ms. collegii Parisiensis S. J. indicio R. P. Jacobi Sirmondi exprompsi.

Epistolam de buccella Judæ data primum in bibliotheca V. C. Joannis Bigot in Rothomag. vectigal. curia senatoris, exscribi curavi; deinde ad bina mss., alterum Bibliothecæ Regiæ, collegii Parisiens. S. J. alterum, contuli.

De pignoribus sanctorum libros tres mutuavit Bibliotheca Regia.

Cæterum præfatos ejusdem bibliothecæ, velut et collegii Parisiensis codices (si conjecturis indulgere liceat) juris olim exstitisse Novigentini cœnobii, atque adeo Guiberti (quippe ferunt ipsius ætatem) initium cujusque voluminis præmonstrat.

Historiam Jerosolymitanam, sive Gesta Dei per Francos; primus evulgavit Jacobus Bongarsius una